

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a dr. Gál Zoltán ügyvéd által képviselt I. rendű és II. rendű felpereseknek a dr. Kazai Viktor ügyvéd által képviselt alperes ellen végrehajtás megszüntetése iránt a Sárbogárdi Városi Bíróság előtt 3.P.20.285/2009. számon folytatott és másodfokon a Fejér Megyei Bíróság 1.Pf.20.777/2010/3. számú ítéletével befejezett perében, az említett számú jogerős ítélet ellen a felperesek által előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán - a 2011. november 30. napján megtartott tárgyalás alapján - meghozta az alábbi

i t é l e t e t :

A Legfelsőbb bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi a felpereseket, hogy 15 nap alatt egyetemlegesen fizessenek meg az alperesnek 250.000 (Kétszázötvenezer) forint felülvizsgálati költséget, továbbá felhívásra az államnak 1.584.000 (Egymillió-ötszáznyolcvannégyezer) forint le nem rótt felülvizsgálati illetéket.

Indokolás

A felperesek tulajdonában és használatában álló földterületeken az alperes a perbeli időszakban, azaz a 2006. és a 2007. évben különféle mezőgazdasági munkákat és szolgáltatásokat végzett. Miután jogviszonyuk 2007-ben megszűnt, a felek megkísérelték kölcsönös követeléseik elszámolását. A felperesek 2008. április 8-án közjegyzői okiratba foglalt tartozáselismerő nyilatkozatot írtak alá, amelyben elismerték, hogy egyrészt a 2006. és 2007. években végzett munkák fejében - az általános forgalmi adóval együtt - 20.400.000 forinttal, másrészt 184 tonna kukorica eladása kapcsán az általános forgalmi adót is magában foglaló vételárral: 6.000.000 forinttal tartoznak az alperesnek. A közjegyzői okiratban a felperesek kötelezettséget vállaltak arra, hogy a tartozásból 15.600.000 forintot 2008. október 20-ig, 10.800.000 forintot pedig 2009. október 20-ig kiegyenlítenek azzal, hogy az első részlet megfizetésének elmulasztása esetén a teljes tartozás egy összegben, a törvényes mértékű késedelmi kamatokkal együtt esedékessé válik.

Mivel a felperesek nem fizették meg az első részletet, az alperes kérelmére az elsőfokú bíróság 2008. november 5-én a közjegyzői okirat záradékolásával elrendelte a végrehajtást a felperesek ellen. A felek 2009. január 9-én adásvételi szerződést kötöttek, amelyben a felperesek 20 millió forint vételár ellenében át kívánták ruházni az alperesre egyes ingatlanaik tulajdonjogát, mégpedig akként, hogy a nekik járó vételárat beszámítják a közjegyzői okiratba foglalt 26.400.000 forint tartozásukba. Ugyanezen a napon a felek egy további, „Megállapodás tartozás rendezéséről” megnevezésű okiratot is kiállítottak, amelyben megerősítették a közokiratba foglalt tartozáselismerő nyilatkozatukat, s kötelezettséget vállaltak arra, hogy az adásvételi szerződésben megjelölt ingatlanokon kívül egy további ingatlant is el fognak adni az alperesnek. Az előbb említett okiratokat szerkesztő ügyvéd 2009. március 23-án „Tartozás rendezéséről szóló megállapodás kiegészítése” címzésű okiratot készített, amelyben a felperesek - megismételve korábbi tartozáselismerő nyilatkozataikat - kijelentették, hogy az alperesnek 26.400.000 forinttal tartoznak és ígéretet tettek további két földterület alperesnek történő értékesítésére, az alperes pedig hozzájárult végrehajtási jogának törléséhez, annak érdekében, hogy a felperesek a jelzálogjogosultak hozzájárulását beszerezhessék a jelzálogjog törléséhez. A felperesek az ingatlanokat nem tudták tehermentesíteni, ezért az adásvételi szerződések nem mentek fogamatba.

A felperesek keresetükben a végrehajtási eljárások megszüntetését kérték. Arra hivatkoztak, hogy a tartozáselismerő nyilatkozat megtételekor nem tudtak arról, hogy az A. Rt.-vel szemben fennálló, alperesre engedményezett követelésüket a kötelezett már teljesítette, ezért a tartozáselismerő nyilatkozat részben érvénytelen. Állították azt is, hogy az sz-i A. Zrt.-vel szemben fennálló 18.000.000 forintos követelésüket a kötelezett átutalta az engedményes alperesnek, ugyanakkor ők is fizettek az alperesnek 18.000.000 forintot, amit a javukra nem számolt el. 6.342.000 forint, illetve további 6.850.000 forint összegben kártérítés iránti követelést kívántak beszámítani a végrehajtandó követelésbe.

Az elsőfokú bíróság a keresetnek helyt adott és megszüntette a felperesek ellen folytatott végrehajtást. Az ítélet indokolása szerint a tartozáselismerő nyilatkozat megtételének időpontjában a felperesek tévedésben voltak: egyeztetésük nem terjedt ki arra a tényre, hogy a 23.532.505 forint megfizetésre került, ezen összegnek a tényleges, alpereshez megérkezése megtörtént-e vagy sem. E tévedésük egészen 2009. júliusáig fennállott, amikor a felperesek megkeresték az A. Rt. jogutódját, a C. Zrt.-t, aki igazolta, hogy a kérdéses összeg átutalása az alperes részére megtörtént. Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában tényként állapította meg, hogy az alperes 2005. évben 29.640.000 forint,

2006. évben 29.646.394 forint, 2007. évben 957.949 forint értékű mezőgazdasági munkát végzett a felperesek részére; mindemellett a felperesek 2006. évben az alperestől 184.834 kg-mal több kukoricát szállítottak el (a többletet 5.545.020 forint értékben számolva), mint amennyi megillette őket. Ezzel szemben a felperesek a munkálatok díjának kiegyenlítésére a 2005. évben 10.000.000 forint értékű kukoricát hagytak az alperesnél, 2005. december 12-én 6.534.000 forintot fizettek a részére, az A. Rt.-vel szemben fennálló 23.532.505 forintos követelésüket valamint az sz-i A. Zrt.-vel szemben fennálló 18.000.000 forintos követelésüket az alperesre engedményezték (az engedményezett követeléseket az A. Rt. 2006. október 24-én, az sz-i A. Zrt. 2007. február 13-án teljesítette). A tartozáselismerés a 2006. és a 2007. évi elszámolást rendezte, amely két évben az alperes összesen 36.149.398 forint szolgáltatást teljesített, viszont az engedményezések eredményeként összesen 41.532.505 forintot kapott, a felperesnek tehát nem tartoznak az alperesnek, hanem 2.383.107 forint túlfizetésük van.

Az elsőfokú ítélet ellen mind a felperesek, mind az alperes fellebbezett.

A felperesek fellebbezése az elsőfokú ítélet indokolása ellen irányult, az alperes az elsőfokú ítélet megváltoztatását és a kereset elutasítását kérte. A felperesek arra hivatkozással támadták az elsőfokú ítélet indokolását, hogy az sz-i M. Rt.-vel szemben fennálló, és az alperesre engedményezett követelésüket készpénzzel is kiegyenlítették, a közokiratban 5.542.020 forint értékben szereplő kukorica pedig csupán 4.152.600 forint érteken számolható el. Az alperes fellebbezésében azzal érvelt, hogy a felperesek a végrehajtás megszüntetését a Pp.369.§-ának a) pontja alapján, tehát arra hivatkozással kérhették volna, hogy a végrehajtandó követelés érvényesen nem jött létre, hiszen elmulasztották a Ptk. 236.§-ának (1) bekezdésében megszabott igényérvényesítési határidőket, s a II. rendű felperes csak a 2009. november 5-i tárgyaláson hivatkozott arra, hogy a tartozáselismerő nyilatkozatot tévedésben tették meg. A jognyilatkozatok tévedés jogcímén történő megtámadásának a Ptk. 210.§-ában előírt feltételei egyébként sem állnak fenn, így a keresetet az esetben is el kellene utasítani, ha a tévedésre alapított kereset érdemben elbírálható lenne.

A másodfokú bíróság megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét és elutasította a keresetet. A feleknek a fellebbezési tárgyaláson történt személyes meghallgatása, valamint az alperes által felhatalmazott dr. S. T.ügyvéd által készített és ellenjegyzett, a II. rendű felperes és az alperes által aláírt 2008. február 21-én kelt és a fellebbezési tárgyaláson becsatolt okirat alapján azzal egészítette ki a tényállást, hogy a felek a 2008. április 8-án

kelt, közjegyzői okiratba foglalt tartozás-elismerést megelőzően többször egyeztettek, s vita közöttük csak a tekintetben volt, hogy a 24.000.000 forint tartalmazza-e az általános forgalmi adót. A másodfokú bíróság a kiegészített tényállás alapján kihangsúlyozta, hogy a felperesek a végrehajtás megszüntetését a tartozáselismerő nyilatkozat érvénytelenségére (Pp.369.§ a) pont) hivatkozva kérték, a tartozáselismerő nyilatkozat tévedés címén történő megtámadhatóságát azonban a Ptk. 236.§-ának (4) bekezdése kizárta. A felperesek ugyanis a közjegyzői okiratban csak „formálisan tettek tartozáselismerő nyilatkozatot, jognyilatkozatuk valójában anyagi jogi egyezségnek minősül”, amelyet alátámaszt az a tény, hogy a felek röviddel a felperesi tartozáselismerést tartalmazó közjegyzői okirat kiállítására előtt - 2008. február 21-én - ügyvéd előtt „kétoldalú megállapodást kötöttek”. Ezt követően a felperesek csak az alperes kérésére, „az alperes megnyugtatására” tettek a közjegyző előtt tartozáselismerő nyilatkozatot, melyben „bruttó 26.400.000 forint” megfizetésére vállaltak kötelezettséget. A felperesek közjegyzői okiratban szereplő tartozása eltér a közjegyzői okirat kiállítását megelőzően 2008. február 21-én készült ügyvéd által készített okiratban feltüntetett összegtől: a II. rendű felperesnek a fellebbezési tárgyaláson tett személyes előadásából megállapítható, hogy a közjegyzői okirat aláírását közvetlenül megelőzően vita volt a felek között, s az alperes végül a kötbér - helyesen: kártérítés - iránti követelését a felével csökkentette. A Ptk. 240.§-ának (3) bekezdése kimondja, hogy a szerződést egyezséggel is lehet módosítani; egyezség esetén a felek a szerződésből eredő vitás vagy bizonytalan kérdéseket közös megegyezéssel úgy rendezik, hogy kölcsönösen engednek egymásnak. A Ptk. 240.§-ának (4) bekezdése szerint az egyezséggel való szerződésmódosítás érvényességét nem érinti a feleknek olyan körülményre vonatkozó tévedése, amely közöttük vitás volt, vagy amelyet bizonytalanannak tartottak. Ez arra az esetre is áll, ha az egyezség megkötése után előkerült bizonyítékokkal a vitát vagy a bizonytalanságot el lehetett volna háritani. A tartozáselismerésről felvett okirat a felek egyezségét tartalmazza, amely a Ptk. 240.§-ának (4) bekezdésében foglalt feltételek hiányában tévedés címén nem volt megtámadható, más jogcímen pedig a jognyilatkozatukat a felperesek nem támadták meg. Megjegyezte a másodfokú bíróság, hogy a felek egyébként többször meg is erősítették a megállapodásukat.

A felperesek felülvizsgálati kérelmükben a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését, az elsőfokú bíróság érdemi döntésének helybenhagyását kérték, az elsőfokú ítélet indokainak részbeni módosításával. Fellebbezésük okfejtésének fenntartásán túl arra is hivatkoztak, hogy a Pp.3.§-ának (2) bekezdése értelmében a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van, s mivel az alperes nem kérte, hogy a tartozáselismerő nyilatkozatot a bíróság egyezségnek tekintse, ezért a másodfokú bíróság azt nem is minősíthette volna egyezségnek. A bíróság a

végrehajtási eljárást a közjegyzői okirat záradékolásával a Pp.21.§-ának (1) bekezdése alapján rendelte el; ha közjegyző által jóváhagyott egyezséget kellett volna végrehajtani, a végrehajtást a Vht.16.§-ának a) pontja alapján végrehajtási lap kiállításával kellett volna elrendelni. Mivel az alperes a közjegyzői okirat záradékolásával kérte a végrehajtás elrendelését, egyértelmű, hogy a kérelmet nem egyezségre, hanem a tartozáselismerő nyilatkozatra alapította. Egyezségről akkor lehet szó, ha a felek kölcsönösen engednek egymásnak, azonban a tartozáselismerő nyilatkozat nem tartalmaz utalást kölcsönös engedményre. Az egyezés létrejöttéhez mindkét fél jognyilatkozatára szükség van, míg a tartozáselismerés csak a kötelezett egyoldalú jognyilatkozata, és a jelen esetben a végrehajtás elrendelésének alapjául szolgáló közokirat kizárólag a felperesek egyoldalú nyilatkozatát tartalmazza. Kifogásolták, hogy a másodfokú bíróság a tényállást a másodfokú eljárás adatai alapján egészítette ki, a fellebbezési eljárásban ugyanis újabb bizonyítékok nem merültek fel.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályban tartására és költségeinek megtérítésére irányult.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

Mivel a felperesek csak azt követően fordultak bírósághoz, miután a végrehajtás megindult ellenük, végrehajtás megszüntetése iránti per megindítására nyílt lehetőségük. A végrehajtás megszüntetésére irányuló perben a keresetlevélben a kereset alapjaként megjelölt Pp.369.§ a), b) és d) pontjainak megfelelően arra hivatkozhattak, hogy az alperes követelése nem jött létre érvényesen (a) pont), utóbb, mégpedig a végrehajtási záradék kiállításának alapjául szolgáló megállapodás megkötését követően egészben vagy részben megszűnt (b) pont), illetve a végrehajtás alá vont tartozásukat beszámításra alkalmas ellenkövetelésük elenyésztette (d) pont).

A felülvizsgálati eljárásban - a Pp.275.§ (2) bekezdésébe foglalt korlátozásnak megfelelően, azaz a felülvizsgálati kérelem keretei között eljárva - a Legfelsőbb Bíróságnak abban a kérdésben kellett határoznia: alapos-e a felperesek arra vonatkozó keresete, hogy az alperes követelése nem jött létre érvényesen (Pp.369.§ a) pontja). A felperesek a felülvizsgálati kérelemben maguk sem állították, hogy utóbb teljesítettek volna (már amiatt sem, mert vitatták a követelést) és a felülvizsgálat során ellenkövetelés beszámítását sem igényelték, ezért a Pp.369.§ a) és (d) pontjára alapított kereset vizsgálata már nem képezte a felülvizsgálat tárgyát.

A jelen esetben a végrehajtási eljárás közjegyzői okiratba foglalt tartozás-elismerés végrehajtási záradékkal történő ellátásával indult. A tartozás-elismerés - a Ptk.242.§ (1) bekezdésének

megfelelően - nem önálló jogügylet: a végrehajtásra kerülő tartozást nem a tartozás elismerése keletkezteti, hanem a tartozás elismerését megelőzően megkötött vagy éppen megszüntetett jogviszony a nyilatkozattevő és a nyilatkozat címzettje között.

(Megjegyzi a Legfelsőbb Bíróság, hogy a korábbi a magyar magánjogban létezett ún. „absztrakt” tartozás-elismerés, amikor a tartozás elismerése függetlenedett a korábbi jogalaptól: a tartozás-elismerés önálló kötelezettségvállalásnak minősült, önálló kötelezettségvállalásként pedig önállóan megtámadható volt. Az 1960. május 1. napján hatályba lépett Ptk. szakított ezzel a szemlélettel, a tartozás-elismerést nem tartja novatio-nak, azaz a Ptk.242.§ (1) bekezdésének megfelelő tartozás-elismerés nem függetlenedik az alapját képező jogviszonytól. A hatályos rendelkezésnek megfelelően tehát a tartozás-elismerés következtében nem keletkezik új kötelezettség, csak akkor, ha a tartozás elismerésén túl a nyilatkozattevő az alapjogviszonyból származó kötelezettségénél többre vagy másra vállal kötelezettséget, például magasabb összeg megfizetését vállalja vagy szigorúbb feltételekkel, mint amennyit, vagy ahogyan az alapjogviszonyból eredően kellene fizetnie.)

Az adott esetben a tartozás-elismerés előzményét az képezte, hogy a peres felek megszüntették a közöttük éveken át fennállt, több ügyletet (vállalkozási, adásvételi, bizományi és további szerződéseket) magába foglaló jogviszony-rendszert. (Megjegyzést igényel, hogy a felek nem gazdálkodtak közösen, mert mind a felperesek, mind az alperes a saját haszna érdekében tevékenykedtek, a felek gazdálkodása elkülönült, céljuk nem volt közös.)

A felek akként nyilatkoztak az elsőfokú eljárásban, hogy éveken át fennálló jogviszonyuk megszüntetésekor számba vették és megkísérelték elszámolni a megszüntetett jogviszonyból származó kölcsönös igényeiket, a tartozás-elismerés pedig az elszámolás eredményét rögzítette. Mivel a tartozás-elismerést közjegyzői okiratba foglalták, az okirat teljes bizonyító erővel igazolja, hogy a felperesek az elszámolás kapcsán milyen összeg megfizetését vállalták. (Mivel a felek között létrejött szerződések megkötésére a Ptk. nem írt elő alakiságokat, a megszüntetésre és a megszüntetéskor történő elszámolásra vonatkozó megállapodást szóban is meg lehetett kötni. A tartozás-elismerést a Ptk.242.§ (2) bekezdésének megfelelően írásba kell foglalni, de tartozás elismerésének közjegyzői okiratba foglalása megtörtént.) A jogviszony megszüntetése és elszámolása tárgyában kötött megállapodást minősítette a másodfokú bíróság egyezségnek, amelyet a felek nem foglaltak írásba, csupán annak végeredményét: a tartozás-elismerést.

Abból, hogy a tartozás-elismerés az elszámolás végeredményét rögzítette, azonban nem minősül önálló kötelezettség-vállalásnak, az is következik, hogy a felpereseknek a végrehajtás megszüntetése iránt indított perben arra hivatkozhatnak, hogy köztük és az alperes között a tartozás-elismerés alapját képező elszámolás nem jött létre érvényesen (Pp.369.§ a) pontja). Azt, hogy elszámolás megtörtént és milyen eredménnyel, bizonyítják a felek személyes előadásai, az alperes feljegyzései, de a legfőbb bizonyíték maga a közjegyzői okiratba foglalt tartozás-elismerés.

A felperesek - előadásukat annak tartalma szerint értelmezve - arra hivatkoztak, hogy az elszámoláskor és a tartozás-elismerés aláírásakor tévedtek, mégpedig abban, hogy tartozásuk áll fenn, s csak utóbb ismerték fel, hogy nem terhelte őket tartozás. Ahogyan arra a másodfokú bíróság helytállóan utalt: e nyilatkozatukkal valójában a tartozás tényében és összegében való tévedésre hivatkoztak, mégpedig a Ptk.210.§ (1) és (4) bekezdései körében. A Ptk.236.§ (1) bekezdésének megfelelően a megtámadást egy éven belül írásban kell közölni a másik féllel, majd a közlés eredménytelensége esetében haladéktalanul bíróság előtt érvényesíteni. A Ptk.236.§ (2) bekezdése szerint a megtámadási határidő tévedés esetén a tévedés, megtévesztés felismerésekor megkezdődik. A felperesek az elsőfokú eljárásban személyesen és beadványaikban egyaránt azt adták elő, hogy a tartozás összegében bizonytalanok voltak, a tartozást elismerő okiratot azért írták alá, mert könyvelőjük tájékoztatása megerősítette az alperes állítását arról, hogy „függőben van egy 22 millió forint körüli összeg elszámolása” az alperessel (2010. február 11. napján készült 3.P.20.285/2009/27. számú jegyzőkönyv 2. és 3. oldalai), s csupán 2009. nyarán ismerték fel tévedésüket. Mivel az előzőekben kifejtettek szerint a peres felek legkésőbb 2008. április 8-án, a tartozás-elismerés aláírásának időpontjában elszámoltak egymással, az egyéves megtámadási határidő legkésőbbben ekkor kezdődött, és 2009. április 8-án letelt, ugyanakkor a felperesek csupán állították, azonban semmivel nem igazolták, hogy a tévedést az általuk megjelölt időpontban, 2009. nyarán ismerték fel. Amennyiben a felperesek bizonytalanok voltak tartozásuk tényében vagy összegében (ahogyan azt többször is előadták az elsőfokú eljárásban), az előbb említett egy éves határidő alatt kellett volna megtenniük a szükséges lépéseket kétségeik tisztázására. Az egy éves határidő 2009. április 8-i leteltét követően már csak akkor hivatkozhatnak tévedésre, ha kétséget kizáróan igazolják: a tévedést később ismerték fel, ezt azonban a saját előadásukon kívül bizonyíték nem támasztja alá, s e körben a bizonyítási teherre történt tájékoztatásukat követően sem terjesztettek elő bizonyítási indítványt.

Mivel a felperesek a közjegyzői okiratba foglalt tartozás-

elismerést utóbb többször megerősítették, igazolniuk kellett volna azt is, hogy a megerősítések időpontjában sem ismerhették fel a tévedésüket, csupán később, az utolsó megerősítést követően. Ha ezt nem sikerül igazolniuk - márpedig az adott esetben nem sikerült - az elismerések sorozata a Ptk.236.§ (4) bekezdésének megfelelően azzal a jogkövetkezménnyel járt, hogy megszűnt az elszámolásra vonatkozó megállapodás megtámadásának joga.

Mindezek szerint a jogerős ítélet nem jogszabálysértő, ezért azt a Legfelsőbb Bíróság a Pp.275.§ ((3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A Pp.270.§ (1) bekezdése értelmében alkalmazott Pp.78.§ (1) bekezdése szerint a felperesek viselik az eredménytelen felülvizsgálati kérelem kapcsán felmerült költségeket.

, 2011. december 7.

*Dr. Harter Mária s.k. a tanács elnöke, Dr. Szűcs József s.k. bíró, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró*